

• Brudstykker af en Dagbog, holdt
paa en Reise i Danmark,

ved O. J. Rawert.

Hvad en Godseier kan bidrage til sit Gods Op-
 fomst bliver tydeligt ved at giennemreise Grevska-
 bet Bregentved. De hidtil aabne, ufredede Mar-
 ker ophøre; nu viser sig overalt forsvarligt Hegn,
 beplantet med Piiil, Hassel, Tiorn eller og flet-
 tede Gærder; man troer sig forflyttet til Hertug-
 dømmene eller til Fyens og Hollands de bedre
 Egne. Agrene bære overalt fiendelig Tegn paa
 anvendt Flid; paa sibe Steder sees Vandgrøfter
 gravede mellem Agerrenene; paa Brakmarken op-
 graves Steen. Bygningerne er i god Stand,
 mange endog pyntelige; til de fleste høre Haver.
 At dette Grevskab er i en fra de omliggende Egne
 faa paafaldende god Tilstand, skylles nu afsøbe
 Storlantsler Moltke. For meer end 30 Aar siden
 begyndte Greven at ombanne Bregentved, og ved
 dette Arbeide tænkte han mere paa Fremtiden, end
 paa siebliffelig Fordeel. Da han begyndte med

at udfkifte Godset, lod han komme en Kyndig Høls-
steener for at indrette Markerne. Hver Byes Mark
indhegnedes for sig, og deelttes i et vist Antal mind-
re Marker, som Bønderne maatte drive efter en
vis Orden. Senere deelttes igien disse Marker,
og hver Bonde erholdt sin. I Fæstebrevene fores-
skreves Bønderne hvorledes disse skulde drive Gaar-
dene, og med velgiørende Strengthed vaagedes
over at det skete. — Meget lærende vilde det være,
om Nogen, som var nøie bekiendt med hvad og
hvorledes Moltke handlede med Bregentved, for
at bringe Grevskabet til sin nuværende Høide, der-
om meddelte offentlig Efterretning; en saadan var
upaatvivleligen mangan Godseier velkommen.

**

**

**

I Præstø Amt, mellem Bordingborg og Nest-
ved ere betydelige Sæudtørringer enten foretagne
eller fuldendte i de senere Aar; deriblandt Barne-
mose og Røngmose. — Barnemose Sø, om-
trent 800 Tdr. Land stor, var allerede tidligere
udgravet; thi 1774 lod Kongen ved Hovedgaar-
dens Oprettelse denne Sø udgrave, men fra den
Tid indtil 1816 var intet videre foretaget med
Mosen. Aflednings-Canalerne vare tilgroede og
Mosen stod under Vand. 1816 bleve Mosen's Ebs-
eiere, de 5 Hovedgaarde, Lundbygaard, Kertin-
ge, Iselinge, Rosenfeldt og Dallerup enige om,

at lade den paa ny udgrave. En Hovedgrøft, 8 Alen i Bunden, blev draget tvært igiennem Mosen, og en Afløbs-Canal, 5 Alen i Bunden. Ved at grave Hovedcanalen i en ligere Linie, end før var skeet, giennemgroves en Sandbank af 12 Alens lodrette Høide. Hovedcanalen er omtrent 1600 Favne lang og Afløbs-Canalen omtrent 250 Favne. — Arbeidet begyndtes 1817 og 1ste October 1818 fuldendtes det; det blev foretaget efter Afkørdt, for 10.000 Rbd; til andre Udgifter f. Ex. Synsforretninger, Broer m. m. ere medgaaede 4000 Rbd. Ved denne Udgravning ere henimod 300 Tdr. omliggende Land befriet fra Fugtighed, og betydeligt Torveskiær er vundet for denne skovløse Egn. Ved Hellevads Mølle har Canalen sit Udløb i Stranden.

Af betydeligere Omfang er Kiøng Mose; den regnes for at indeholde 16 til 1800 Td. Land og omtrent 50 Tdr. Hartkorn er Eodseier i den. 1784 begyndtes Udgravningen; men fra 1793 indtil Slutningen af 1815 vare Grøfterne ikke rensede 185 bleve Eodseierne enige om at begynde dette Arbejde, som foretoges næste Aar, og fuldendtes i Novbr. 1817. Canalen som er 17,328 Alen lang, 2 a 3 Alen dyb og 6 Alen i Bunden giennemskærer nu Mosen og har to Udløb; et Norden, et andet Sønden for Kiøng Eieren af Lundsbygaard, Capt. Scholten, har med Tver taget

fig af disse Udgravninger; ikke mindre Amtmanden, Grev Danneskiold Samsø.

Foruden disse tvende Udgravninger ere liggende foretagne ved Hammer, og Vester Egindsborg Moser, hvor Aasteds Forretningen holdtes 14 Juli 1817, og Arbeidet endtes i Juni 1818.

Over enhver Forhandling i Anledning af disse Udgravninger er optaget Forretning og ført Protokol Ved denne Leilighed er forebygget Uenighed om Søerne, og ønskeligt var det, om saadant overalt var skeet.

I disse Egne sees overalt Kløver, hvilket skyldes Sognepræsten i Hammer, Dr. Hammond, som med Iver har taget sig af denne Afd. Dette Sogns Sædskifte Sommerbrak, Hvede, Byg, Bælgfæd, Rug, Havre, 3 Aars Kløver vidner om, at her er god Jord.

Debierregaard, ved Byen Rjøng, var forðum et complet Gods; men dets Bønder frasolgtes af afdøde Etatsraad Nyberg, saa det nu er en Hovedgaard, uden Hoveri. Marken er inddeelt, i 13 Dele, hver paa 14 a 18 Tdr. Land. Sædfølgen er: heel Brak, Vintersæd, Byg, 3 Aars Kløver, Hør, hvortil Jorden brydes om Foraarret med een Pløining, Vintersæd giødet, Byg, Havre med Kløver, 3 Aars Kløver. Udenfor Driften have endnu en Mark. Paa Brakmarken gaae Svinene; Huusmændenes Gæs modtages ogsaa der indtil Mikkelsdag, imod derfor at erholde det.

halve Antal Gæslinger. Heste, Ungkvæg og golde Køer staldsodres om Sommeren med Vikes havre. — Her have en meget god Slags Faar; en Blanding af spansk og femmerst Race, i 9 Generation og ægte spanske Faar. De vaskes forinden Klipningen, som skeer ved St. Hans Dag. Aftenen førend de skal vaskes, neddyppes Faarene i en Bæk, eller i en Dam, derpaa jages de i Huus, hvor de staa Ratten over, hvilket forarsager en Uddampning, som løsner Smudset. Dagen derpaa reenvaskes de i en Bæk, i en Dam, eller i en Ballie, kun ikke i haardt og koldt Brøndvand; derpaa blive de gaaende i Luften 1 a 2 Dage, indtil de blive tørre, hvorefter de klippes. Den seneste solgte Uld betales med 1 Rbdlr. pr. Pund.

**

**

**

Et af de for en Dekonom interessanteste Steder i Danmark, er nu Grevskabet Solsteinborg. For saae Aar siden var dette Grevskab ikke videre i Cultur, end den hele omliggende Egn, hvilket just ikke vil sige ret meget; overalt var uindhegnede Marker, slet brede Jorder, daarlige Bøndergaard, maadelige Veie, nu ere Markerne næsten overalt indhegnede med forsvarlige Gærder, disse tildeels beplantede med Piiil, eller hvor Indhegninger endnu ikke ere, sees dog Spor til de

res Begyndelse, Haugerne indsluttede af Gjærder af Steen, opgravne af Markerne, Jorderne sees nu hyppigen meget vel behandlede, og nogle Steder ere de det i en fortrinlig Grad. De fleste Bøndergaardne have erholdt et smukt Udseende, og kunne nu sættes ved Siden af de bedre af det Slags i Siælland, og Weiene ere blevne i ypperlig Stand. Alt dette er skeet siden 1809, og dertil har bidraget nærværende Lehnbesidders utrættelige Iver for Grevskabets Vel, og det oeconomicke Selskab, som Greven har oprettet for Grevskabet, og som blandt dets Medlemmer tælle, foruden Præsterne og Grevens Embedsmænd, en talrig Deel af Bønderne. Grevskabet er inddeelt i Distrikter, i hvilke hver af Selskabets Medlemmer have deres Virkefreds, hvorover de aflægge Beretning i Forsamlingerne, som holdes paa Holsteinborg til visse bestemte Tider. Desforuden forsamler Selskabet sig om Søndag Eftermiddag til Deconomicke Afhandlinger og Dplæsning. Årligen foretages Reiser paa 8 a 10 Dage omkring i Provindserne, hvortil medtages af de driftigste Bønder, for at de kunne see, hvad nyttigt er andre Steder. Langeland, Lørringe, Fyen og Siælland ere saaledes berejste af dem. Engang hvert Åar foretages ligeledes en Reise omkring i Grevskabet, for at see, hvad nyt og nyttigt er udført i det forbigangne Åar af Bønderne. — Frugten af disse Reiser spores ikke alene ved vakte Ideer og ved Talen

om, hvad seet er paa andre Steder, men og ved Udførelsen af hvad der er seet. Saaledes er nu flere Stalde indrettede paa holsteensk Maade med Fodergang i Midten. — Selskabet bekoster trykt smaa Afhandlinger over en eller anden oeconomisk Gjenstand, som fordeles omkring mellem Godsets Bønder. Jeg har saaledes liggende for mig: Anviisning for Gaardmændene i Grevskabet Holsteinborg, til at opelste Skov paa deres Loddet, Cors 1811. I denne Afhandling lover Greven at enhver af hans Bønder, som til det Die med vil indstede et Stykke af Loddet, skal komme i Betragtning til at erholde Præmie derfor, skal erholde Frø skænktes, og skal sikkes Nyttens og Brugen af Skoven, saalænge der ei hugges deraf meer end en tyvende Deel om Aaret. Wille saadanne Opmuntringer ikke hjælpe, bekendtgjøres tillige, at da skal Lovens Bydende om Pileplantning strengt overholdes. Anviisning for Gaardmændene oc. til deres Jorders Inddeling og Dykningsmaade, Cors 1811. Plan til Oprettelsen af et Interessentskab, som forsikkrer hinanden en bestemt Deel af forulykede Hestes og Hornkvægs Værd. En saadan Dvægs-Ursurance er kommen istand, og har en god Fremgang, endskiondt dette ikke var Tilfældet i Begyndelsen. —

Det Vigtigste om Hør- og Hamp-Væden, udbraget af Kønns Priis-Kryst om Hørrer, og Uls-

fens om Hampavlen. *Extrakt af For. af 29de Octbr. 1794 angaaende Hegn og Fred m. fl.* — Af en trykt Fortegnelse over de Præmier, som i 1817 ere udbeelte, sees at disse ere givne for planmæssig Jordbrug, Skov Anlæg, Brak Grøfter, bedækkede Grøfter, Haver, holsteenskt Dvægstald, Opførelse af Bager- og Bryggerhuus, Løiers Forsfærdigelse, Biavl, Steenrødding, Steengjærder, Sommer Staldfodring, lang og tro Tjeneste, Skolebørns udviste Flid i Skolen u. m. Præmierne bestaae i Redstaber, som tiene til det Arbeids Fremme, hvorfor Præmien gives, eller i Hæderstegn, som kunne være nyttige i Huusholdningen.

Virkingen af dette Selskabs Bestræbelser er den fiendelige Fremskridt til det Bedre, som nu overalt viser sig. Der er næsten ingen Gaard eller Huus, uden tillige derved sees en Hauge af nogle Skieppers til $\frac{1}{2}$ Td. Lands Størrelse, og endnu større. Disse Haver ere meget vel behandlede; Frugttræer sees i Mængde, desforuden Humlegaarde, Kommen m. m. Før købte Grevskabets Bønder Kiøkkenurter; nu sælge de, deraf en betydelig Deel til de omliggende Byer, fornemmeligen af Humle, Kommen og Rødløg. Grønt var tilforn en hos Bonden næsten ukendt Epise; nu er der Bønder, som dagligen haver deraf til deres Mad. — Af velgiørende Indsyndelse kan det være for den Danske Landmand, om han vandte

sig til en lettere Kost; hans Dorstthed har for en stor Deel sin Grund i den stærke Føde han nyder. — Blomsterbede og Blomsterpartier sees i nogle Haver, undertiden smukke Anlæg. Saadant opvækker Sands for det Gode og Skjønne. Blandt Haverne udmærke sig ellers ingen i den Grad, som hos en Skolelærer, ikke langt fra Holsteinborg. Denne er en af de bedst indrettede Haver jeg har seet her i Landet. — I denne Skole er en Bogsamling, hvorfra Bøgerne udlaanes til Omegnen. Tvende saadanne Almue Bogsamlinger ere paa Grevskabet. Denne Skole er saavel en Læse-, som en Industri Skole. Om Aftenen samle Børnene sig, og oplæres i at flette, slaa Reeb, forfærdige Træarbejde, som Skeer, Træskoer, noget Messing Arbejde. Børnenes Arbejde udsælges til Bønderne for en Priis, som er lavere, end den ellers almindelige. Auctioner holdes imidlertid ogsaa over det usolgte, og ved den i 1819 var Arbejdet godt betalt. — Meget fornøiede det mig at see nogle Huusmænd, som nyligen vare udslyttede, og havde erholdt 3 a 4 Tdr. Land hver. Husene vare af Vise, af lufstrørrede Steen eller af straa-blandet Leer, eller rigtigere, tangblandet Leer; thi istedetfor Straa var brugt Tang, hvormed Grevnen dog ikke var saa tilfreds; vasses Tangen nemlig ikke, saameget bedre, tiltrækker den siden Fugtighed. Uagtet disse Huusmænd nyligen vare udslyttede, og nogle endnu under Udslytning, saaes

dog herlig Exempel paa Flid. De havde begyndt at indhegne Markerne med Jorddiger eller Steen, opgravne af deres Lod, Haugeplads var anlagt, Ageren vel behandlet og benyttet. Tilfredse og glade, vare de Herskabet taknemmelige for den Stilling de vare satte i. Foruden disse Huusmænds Boliger ere endnu endeel andre Bygninger, hvoriblandt et meget stort Schæfferie = Huus, opført af straablandet Leer eller af Vise.

Grevskabet har sine egne Vedtægter og Bylove, som ere trykkede, ligeledes Instruxioner, hvorledes de, som skulle vaage over Vedtægternes Efterlevelse, sig have at forholde.

Alle de forskjellige Indretninger, som nærværende Lehnbesidder har gjort, for at forbedre Grevskabet, have unægteligen været forbundne med mange Bekostninger og Opofrelser fra Grevens Side, mange ere upaatviveligen og mislykkede, men foruden den Løn derfor, som bestaaer i Tilfredsheden med at have lagt Grunden til en talrig Bogerklæskes Vel, høstes allerede Frugten deraf, ihvorvel det først er en sildigere Tid forbeholden, at see den i fuld Modenhed. Det maa imidlertid ikke troes, at alle Gaarde paa Grevskabet ere i Fremstriden; intet mindre. Mange Bønder følge troligen deres gamle Slendrian, og lade sig vedt intet bringe derfra. For den der besøger Grevskabet ere saadanne Steder heller ikke uden Interesse, da derved erholdes Leilighed til

at anstille Sammenligning mellem Fortid og Nutid.

Til Greffabet Holsteinborg grændser mod Norden Bassenes. Ingen Havelster bør tage dette Sted ubeseet forbi. Iblaudt andet haves her over 40 Arter Stikkelsbær, mellem hvilke de Norske, Folgerne af et Bæddemaal mellem Hertugen af York og den nuværende Konge af England, som Prinds af Wales, om hvem der efter 5 Aars Forløb, kunde tilveiebringe de største Stikkelsbær. — Tang anvendes her paa en Maade, som jeg endnu ingen andre Steder har seet, nemlig til Mistbænk. Naar en saadan skal dannes, lægges først en lang Strimmel Hestemøg, omtrent $\frac{1}{4}$ af Bænkens brede. Omkring dette lægges ved alle Sider frisk fra Stranden opfiort Tang, dog saaledes, at ved Lægningen rages ud mellem Møget noget af Tangen. Naar Hestemøget begynder at bliver varmt, udbreder Heden sig til Tangen, der vedligeholder den længere end Møget, og Tangen kommer i en Giæring, hvorved den opløses til en fedagtig Mæsse, der giver en fortrinlig Gødning. I dobbelt Henseende maa denne Anvendelse af Tangen være kjærkommen for de Danske Strandbeboere da derved deels spares endeel Hestemøg, som ikke altid der kan undværes fra Marken, deels bliver endeel Tang, som ellers saa vanskeligen forraadner, paa en hurtig og tillige Nytte medbringende Maade forvandlet

til Møg. — Endnu en anden Maade, hvorpaa Tang kan blive herlig Giødning, lærte jeg ligeledes paa Bassenes. Frisk Tang opsættes nemlig som en Høstak, og henstaaer saaledes nogle Dage, for at sætte sig. Derpaa nedskiaeres fra Toppen et fragtdannet Hul i Tangstakken, og foghedt Bærme hældes ned deri. Med det udfaarne Tang stoppes Hullet strax til. Snart begynder Stakken at giære, og opløses derved i en meget gødende Masse. Det tilraades imidlertid at foretage denne Operation langt fra Boliger, thi der udbredes derfra en utaaelig Stank. — Endnu en anden Anvendelse af Tangen er den til Giærder, som jeg intet Steds har seet hyppigere end ved Stege. Hvor Steen haves, sættes disse i Bunden; Tang lægges derpaa lagviis ovenpaa; haves ikke Steen, lægges Tangen lige paa For den. Hvert Aar lægges et nyt Lag Tang ovenpaa. Naar Tangen begynder at raadne, løsnes de Tangtrævler, som stikke ud af Giærdet, og det erhoder Udseendet af en tyk, lodret Muur. Et saadant Giærde siges at kunne staae i 30 Aar; det nedtages da, og bruges til Giødning.

Den aftagne Kornhandel, der foraarsagede, at kun det bedre Slags Korn fandt Ufsætning, tvang vore Handlende til det, som de allerede

længe skulde have gjort, at tænke paa at gjøre de Danske Kornvarer til bedre Handelsvare end hidtil, fornemmelig til at drage Omsorg for deres Rensning. Endskjøndt Nødvendigheden heraf maa være indsyfende for enhver, og det virkelige er blevet det for mange, gaaer Kornrensningen dog endnu ikke rask nok frem; imidlertid tager den Aar for Aar til, og maaskee vil den Tid ikke være meget fjern, da Danske Kornvarer vil kunne regnes blandt de bedre Slags paa det europæiske Kornmarked. I de fleste Stæder i Provindserne er der dog i det Mindste et Par Kiøbmænd, som bestræbe sig for at udfikse godt rensset Korn; men maaskee er der ingen af Kiøbstæderne, som nu leverer saa godt Korn som Nyborg. Ikke alene paa Kiøbmændenes Kornlofter sees Rense-Maskiner, hvorpaa alt deres Korn renses; men inden det styrtes i Skibene undergaaer det endnu paa Skibene selv en Rensning. Over Skibslugen sættes paa Dækket en Kornharpe, der oventil er som en Trakt, hvori Kornet nedkastes. Fra denne falder det paa et horisontalt Staaltraads Sild, som modtager hvad Straa eller anden stormasset Urensighed, som endnu kan være mellem Kornet. Gjennem Sildet falder det ned paa en skraa staaende Harpe, der er beklædt med et Staaltraads Gitter, hvis Traade overstiaere hianden i rette Vinkler. Ved Løvetræer, som staa skraa imod Gitteret, forhindres Kornet fra at springe ud fra Har-

pen. Disse Tværtræer ere paa den indvendige Side, mod Harpen, beklædte med gjennembullet Blik, som et Rivejern De fremmede Dele, som sidde paa Kornet, blive herved afsnedne. Ureenligheden falder igjennem Harpen og ned i en Skuffe, som bag til er beklædt med Lærred, der er hæftet paa Harpen, for at forebygge at Ureenligheden flyver bort. Denne Harpe renses ikke alene Kornet endnu bedre, men den har og den Fordeel, at ved det Kornet falder gjennem denne ned i Easten, bliver det her spredt, istedetfor at det dnyges fast sammen, ved at styrtes ned. 2 til 3 pCt. regnes ved denne Harpning endnu at renses fra det ellers godt rensede Korn.

Det er Kjøbmand Suhr i Nyborg, som har seet disse Harper i Kiel, der har bragt dem til Byen, hvor der nu er 2 saadanne, til Kludkjøbing har han besørget 2 andre, og 1 til Corsøer

Ligesom Nyborg udmærker sig i at udskibe godt Korn, saaledes er det Modsaatte Tilfældet med Horsens, hvor endnu ingen af Kjøbmændene have gjort det Mindste for at rense Kornet, hvorfor Korn fra Horsens overalt er meget slet anseet.

(Fortsættes).